

*Ивица Лазовић**

Републичка агенција за мирно решавање радних спорова, Београд

ИМА ЛИ СИНДИКАТА МЕЂУ ДРЖАВНИМ СЛУЖБЕНИЦИМА: АНАЛИЗА ПРИСУСТВА СИНДИКАЛНОГ ОРГАНИЗОВАЊА У ДРЖАВНОЈ УПРАВИ У СРБИЈИ

Сажетак

У раду се анализира присуство синдикалног организовања међу државним службеницима у државној управи у Републици Србији. Запослени се у управи организују на различите начине, међутим улога и значај синдикалног организовања је јако важна за сва демократска друштва. Прави се кратак осврт на развој синдикализма и посебно на развој синдикализма на простору Србије. Тај развој је био динамичан и у складу са глобалним трендовима, али уз многе специфичности посебно у периоду након Другог светског рата и изградње реалног социјализма. Полазећи од заједничке политичке и правне прошлости, у раду се анализира улога и значај синдиката у земљама бивше Југославије. Прави се преглед правног оквира којим је одређено синдикално организовање и деловање у Републици Србији, пре свега кроз радно законодавство у погледу дефинисања основних појмова. Посебна целина је посвећена испитивању и анализи присуства синдиката у државној управи Републике Србије у ужем смислу, односно у министарствима и посебним организацијама. Такође се анализира и место и улога репрезентативних синдиката у погледу колективног преговарања и њиховог доприноса у доношењу посебних колективних уговора који се примењују на државне службенике у радном односу у министарствима, посебним организацијама и службама владе. Поред анализе прописа и остваривања присуства и улоге синдиката,

* Електронска адреса аутора: ivica.lazovic@ramrfs.gov.rs

рад се базира и на конкретном истраживању присуства синдиката у државној управи. Научни циљ истраживања је био да се поред утврђивања синдикалног присуства у државној управи утврди и улога, значај синдикалног деловања и нормативни оквир. У истраживању су примењиване методе испитивања, анализе садржаја, метода индукције и дедукције, а као технике испитивања су коришћени интервју и анкета.

Кључне речи: синдикат, државна управа, министарства, колективни уговори, Република Србија

1. УВОД

Улога и значај (само)организовања извршиоца неког посла у процесу рада, насупрот формалном организовању од стране послодавца, одувек је била велика. Извршиоци посла кроз организовање и заузимање заједничког става, постају снажан друштвени фактор. Заправо они тек уједињени и организовани добијају на друштвеној снази и значају. То посебно долази до изражаја када имамо супротстављене ставове и неслагања између оних који извршавају неки посао и оних за које се тај посао обавља. Од штрајка робова у Египту¹ у време Рамзеса III, преко Спартакове побуне робова у Риму, до савремених масовних штрајкова радника, нису супротстављени само ставови између запослених и пословодства, односно власника, већ и економски интереси запослених који су често у конфликту са економским интересима власника и пословодства. Управо је тај конфликт интереса између послодавца и запослених током историје постао основа за развој организовања запослених и стварање првих синдиката које се догодило током деветнаестог века. Супротстављени интереси, са једне стране младе капиталистичке елите, а са друге стране радничке класе у настојању, све на темељима либералне идеологије у деветнаестом веку, довело је до заузимања става од стране већине држава да приступ буде такав да оставља радницима и послодавцима простор да као равноправне стране могу потпуно слободно уређивати и уговорати детаље који се

1) Као најстарији познати штрајк у изворима помиње се штрајк који се догодио у древном Египту у 12. веку п.н.е. за време Новог Краљевства и владавине фараона Рамзеса III, а о штрајку је сачуван тзв. папирус из Торина у којем се све детаљно описује. Штрајк је почео јер су радници који су градили Краљевску гробницу, одбили да раде због кашњења надница. Видети више: Мирослав Јовичин, *Синдикати кроз историју: историја синдиката у капитализму до Другог светског рата*, Синдикална организација радника покрајинских органа и служби АПВ и Управа за заједничке послове покрајинских органа, Нови Сад, 2010, стр. 58.

односе на услове рада и висину зарада и слично. На тим либералним темељима преовладало је становиште да држава треба да има минималну улогу у свему томе и да не ограничава неприкосновеност приватне својине као и слободу деловања како запослених, тако и послодавца, те у том погледу није смело бити никаквог мешања и уплитања.²

Све наведено је подстакло организовање радника, а најчешћи облик организовања је постало синдикално организовање. Сама реч синдикат води порекло из грчког језика од речи *Syndikatos* која је означавала положај, дружење на професионалној основи радника једне струке, службеника, трговаца, банкара, бродовласника, послодавца, управни одбор једне професије, односно раднички синдикат као представништва радника, као целине у односу према послодавцима, професионално удружење радника којима је циљ отклањање конкуренције међу радницима исте струке при закључивању уговора о раду и тиме ублажавање тешких економско-социјалних последица која може по раднике да има таква конкуренција.³

Синдикати се најчешће одређују у новије време као организације које у име запослених послодавцу презентују интересе у области зарада, радног времена и услова рада.⁴ Дакле, синдикати традиционално имају мисију да штите радника и побољшају његово имовно стање кроз колективну акцију.⁵

Данас разликујемо четири основне врсте синдиката, а то су: синдикати занатлија, општи синдикати, синдикати у индустрији и синдикати појединих професија, а сви ови синдикати могу да се удружују у савезе и да тако делују на широј основи.⁶

У складу са датом поделом, можемо рећи да је синдикат који делује у државној управи, професионални синдикат државних службеника који их штити и бори се за побољшање њиховог положаја кроз колективну акцију.

Најважнија улога синдиката је у колективном преговарању, када је синдикат потврђен као овлашћен представник запослених,

2) Видети више: Александар Балтић, *Основи радног права Југославије и основи проблема социологије рада*, Савремена администрација, Београд, 1967, стр. 153 и Анкица Чакардић, „Минимална држава и неолибералне стратегије капитализма“, у зборнику: *Криза, одговори, левица*, (приредили: Ана Веселиновић, Милош Јашић, Душан Маљковић), Rosa Luxemburg Stiftung, Београд, 2013, стр. 159-178.

3) Милан Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 1985, стр. 845.

4) Упореди: Биљана Богићевић Миликић, *Менаџмент људских ресурса*, Центар за истраживачку делатност Економски факултет, Београд, 2017, стр. 473.

5) Упореди: Ранко Орлић, *Кадровски менаџмент*, Зоран Дамњановић и синови, Београд, 2005, стр. 431.

6) Исто, стр. 432.

има право да започне преговоре око стопа плаћања, радног времена и других услова рада ради закључења колективног уговора.⁷

Синдикати су такође, по својој природи, сложене интересне организације и политички актери и актери цивилног друштва у исто време.⁸

2. КРАТАК ОСВРТ НА РАЗВОЈ СИНДИКАЛИЗМА КОД НАС

Ситуација по питању развоја синдикализма на нашим просторима, пратила је светске трендове, па је тако још у 19. веку у Србији по Закону о јавним зборовима и удруживањима из 1892. године, било признато право на синдикално удруживање, а затим и по Закону о радњама из 1910. године. Такође, у Хрватској и Славонији по Наредби о удружењима из 1852. године, затим и у Словенији и Далмацији по аустријском Закону о удружењима из 1909. године, у Црној Гори по Закону о јавним зборовима и удружењима из 1907. године и у Војводини по наредби из 1873. године је било прописано право на ограничено синдикално организовање.⁹ И у Краљевини Југославији по Закону о заштити радника из 1922. године је такође било признато право на синдикално организовање. У пракси су настајали и развијали су се слободни синдикати који су били под утицајем социјалдемократских идеја, али и бољшевизма.¹⁰

И након 1945. године, после рата, синдикати су такође развијани у специфичним и новим друштвеним околностима. Синдикати су и током рата започели са консолидацијом и организацијом, тако да је Уставом из 1946. године гарантовано право удруживања лицима у радном односу. Касније, током развоја земље синдикално организовање се толико развило да су доношени прописи као што су о радничким одмаралиштима, о посредовању рада и запошљавања радника, о другарским судовима синдикалних подружница за дисциплинске прекршаје радника, о радничким инспекторима и слично.¹¹

7) Исто, стр. 436.

8) Погледати: Александар Милосављевић, Предраг Терзић, „Политичка функција синдиката: Теоријске основе и практична димензија“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 02/2017, стр. 196.

9) Александар Балтић, *Основи радног права Југославије и основи проблема социологије рада*, нав. дело, стр. 154.

10) Погледати текст: Драган Суботић, „Српски социјалиста др Живко Топаловић (1886–1972)“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 03/2009, стр. 281.

11) Александар Балтић, *Основи радног права Југославије и основи проблема социологије рада*, нав. дело, стр. 154.

У овом периоду деловао је један велики државни синдикат,¹² а то је Савез синдиката Југославије. Распадом заједничке државе и овај синдикат се распада по републичким нивоима, тако да је у Републици Србији овај синдикат је преименован у Савез самосталних синдиката Србије и делује од 1991. године. Међутим, нове политичке околности су нужно довеле и до стварања нових синдиката, па тако 1991. године настају Уједињени грански синдикати „Независност“, а 1993. године је настала и Асоцијација слободних и независних синдиката, а касније и Конфедерација слободних синдиката. Претпоставке су да Савез самосталних синдиката Србије има око 450.000 чланова, УГС „Независност“ око 200.000 чланова, Асоцијација слободних и независних синдиката има око 200.000 чланова и претпоставља се да Конфедерација слободних синдиката има око 200.000 чланова.¹³

Наведени синдикати су најбројнији, најмаркантнији на нашој синдикалној сцени, иако је укупан број регистрованих синдиката у Републици Србији по проценама преко 26.000.¹⁴

3. СИНДИКАЛНА СЦЕНА НА ПРОСТОРИМА БИВШЕ ЗАЈЕДНИЧКЕ ДРЖАВЕ

Када је реч о синдикатима на просторима бивше Југославије, више или мање ситуација је слична у свакој од република.

Тако у Словенији, захваљујући Закону о репрезентативности синдиката, начин добијања репрезентативности је доста либералан, па тамо налазимо податак да има 49 репрезентативних синдиката.¹⁵ На том списку се налазе велики синдикати као што су Асоцијација слободних синдиката Словеније која у себи окупља преко 19 синдикалних организација, из различитих грана као што су здравство, ветерина, социјални рад, путарски радници, информатичари, издавачка делатност, графички радници, прерада папира. Овај синдикат окупља и различите струке као што су пилоти,

12) Настојање политичких власти и послодаваца да контролишу синдикате довело је до стварања државних синдиката, али те синдикате иако под директном или индиректном контролом државе чине индустријски радници. Видети: Дарко Маринковић и сарадници, *Енциклопедија индустријских односа*, Службени гласник, Београд, 2015, стр. 355.

13) Нада Новаковић, „Штрајкови, синдикати и приватизација у Србији“, *Социолошки преглед*, Српско социолошко друштво, Београд, 2013, бр. 1, стр. 23-52.

14) Извор: Наташа Латковић, „У Србији око 26.000 синдиката: борба за права радника уносан посао“, *Блиц*, Internet, <https://www.blic.rs/vesti/tema-dana/u-srbiji-oko-26000-sindikata-borba-za-prava-radnika-unosan-posao/fp6w19z>, 14/08/18.

15) Извор: Министарство рада, породице, социјална питања и једнаке могућности Словеније, Internet, http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/socialno_partnerstvo/seznam_reprezentativnih_sindikатов/, 14/08/18.

фармацеути, радиолошки инжењери, медицински биохемичари, диригенти, ветеринари и слично. Наведени број од 49 синдиката садржи синдикате који су репрезентативни у појединим гранама, међутим у Словенији делује седам репрезентативних синдиката на националном нивоу. У Словенији се синдикални плурализам појавио након 1990. године. Тада, почетком деведесетих је приближно 60% активног становништва Словеније било учлањено у синдикате, а да би другој половини деведесетих година синдикати изгубили трећину чланства, а 1998. године у синдикате је било учлањено око 40% радно активног становништва, да би се до 2009. године наставило са опадањем чланства и према подацима из те године око 29% запослених у Словенији су били чланови синдиката.¹⁶

И за Републику Хрватску је карактеристичан синдикални плурализам који је донео Закон о раду. Наведеним законом је прописано да је за оснивање синдиката потребно да се поднесе захтев од стране десет пунолетних пословно способних особа, па је тако у Хрватској регистровано 254 синдиката и 24 удружења синдиката на националном нивоу, а од тих синдиката пет је репрезентативно за целу државу и то су: Савез самосталних синдиката Хрватске, Независни хрватски синдикат, Матица хрватских синдиката, Хрватско удружење синдиката и Удружења радничких синдиката Хрватске.¹⁷

Ситуација око синдикалног организовања у Босни и Херцеговини је слична, те је на територији Федерације БиХ најугицајнији синдикат Савез самосталних синдиката Босне и Херцеговине,¹⁸ а у Републици Српској делује читав низ синдиката као што су Савез синдиката Републике Српске, Конфедерација синдиката Републике Српске, Синдикат управе, Синдикат медицинских сестара и техничара Републике Српске. Најзначајнији и најбројнији је синдикат Савез синдиката Републике Српске.

Црна Гора у регистар репрезентативних синдиката има уписано чак 471 синдикат.¹⁹ Међутим, на националном нивоу су најзначајнији Савез синдиката Црне Горе и Унија слободних синдиката Црне Горе.

У Републици Македонији постоји велики број синдиката, међутим репрезентативност на националном нивоу има свега четири синдиката: Савез синдиката Македоније, Конфедерација

16) Сташа Пернат Лесјак, *Упознајте синдикате приручник за младе*, Савез слободних синдиката Словеније, Љубљана, 2010, стр. 26.

17) Исто, стр. 36.

18) Извор: Савез самосталних синдиката БиХ, Internet, <http://www.sssbih.com/>, 14/08/18.

19) Извор: Министарство рада и социјалног старања Црне Горе, Internet, www.mrs.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx, 14/08/18.

слободних синдиката, Унија независних и самосталних синдиката и Конфедерација синдикалних организација Македоније. Поред ова четири синдиката, међу гранским синдикатима којима је призната репрезентативност уписано је у регистар 43 синдиката.²⁰

4. ПРАВНИ ОКВИР СИНДИКАЛНОГ ДЕЛАЊА

Синдикално организовање у Републици Србији је уређено Законом о раду који се супсидијарно примењује у државној управи. Закон прописује могућност организовања Савета запослених код послодаваца који имају више од 50 запослених и прописује поред организовања запослених и организовање послодаваца. Овај Закон одређује синдикат као самосталну демократску и независну организацију запослених у коју се они добровољно удружују ради заступања, представљања, унапређења и заштите својих професионалних, радних, економских, социјалних, културних и других појединачних и колективних интереса.²¹

Такође, гарантује се слобода синдикалног организовања и деловања, без одобрења, потребно је само да се изврши упис у регистар синдиката.²² Поштује се принцип добровољности приступања синдикату, па тако неко може постати члан синдиката само потписивањем приступнице.²³

Законом су прописани услови за утврђивање репрезентативности синдиката, те се репрезентативним синдикатом сматра синдикат ако је основан да делује на начелима слободе синдикалног организовања и деловања, затим ако је независан од државних органа и послодавца и ако се финансира претежно из чланарина и других сопствених извора, ако има најмање 15% запослених од укупног броја запослених код послодаваца.²⁴ Исто тако, на републичком нивоу за територију целе Републике Србије, односно јединице територијалне аутономије и локалне самоуправе, односно за грану, подгрупу или делатност, сматра се да синдикат који испуњава наведене услове и у који је учлањено најмање 10% запослених од укупног броја запослених у грани, групи, подгрупи или делат-

20) Извор: Министарство за рад и социјалну политику Републике Македоније, Internet, www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/registar_sindikati.ods, 14/08/18.

21) Закон о раду, *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 - УС, (чл. 6).

22) Закон о раду, *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 - УС (чл. 206).

23) Закон о раду, *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 - УС (чл.207).

24) Закон о раду, *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 - УС (чл. 218).

ности, односно на територији одређене територијалне јединице, сматра се да је такав синдикат репрезентативан.²⁵

Синдикат коме је утврђена репрезентативност у складу са Законом, има право на колективно преговарање и закључивање колективног уговора на одговарајућем нивоу, као и друга права у складу са Законом.²⁶

Колективним уговором, у смислу Закона, уређују се права обавезе и одговорности из радног односа, поступак измене и допу-не колективног уговора, међусобни односи учесника колективног уговора и друга питања од значаја за запосленог и послодаваца и ови уговори се закључују у писаном облику, а могу се закључити као општи, посебни и колективни уговор код послодавца.²⁷

У Републици Србији, поред улоге у закључивању колективних уговора која је резервисана за репрезентативне синдикате, синдикати имају и битну улогу која је прописана и код годишњег одређивања основице за плате и приликом отказивања радног односа намеште-ницима, као и кроз супсидијарну примену општег радног режима.

5. УЛОГА СИНДИКАТА У КОЛЕКТИВНОМ ПРЕГОВАРАЊУ У ДРЖАВНОЈ УПРАВИ У СРБИЈИ

Синдикално деловање у управи у ширем смислу је у Репуб-лици Србији без сумње присутно, па је тако веома изражено у об-ластима као што је просвета, здравство, јавна предузећа и локална самоуправа. То синдикално деловање је видљиво у широј јавност и није упитно. Међутим, ситуација је потпуно другачија у државној управи, међу државним службеницима. Често се поставља питање да ли има синдиката у државној управи и како они делују.

Државни службеници имају право да буду чланови синди-ката и професионалних удружења и њихових органа управљања и то је поред гаранција из Устава утврђено и Законом о државним службеницима.²⁸ Истим законом је гарантовано право колективног преговарања и закључивања посебног колективног уговора између Владе и репрезентативних синдиката који су основани за терито-рију Републике Србије.²⁹

25) Закон о раду, *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 - УС (чл. 219 и 220).

26) Закон о раду, *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 - УС (чл. 239).

27) Закон о раду, *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 - УС (чл. 243).

28) Видети члан 15. Закона о државним службеницима, *Службени гласник РС*, бр. 79/05, 81/05 – исправка, 83/05 – исправка, 64/07, 67/07 – исправка, 116/08, 104/09, 99/14.

29) Видети члан 4. Закона о државним службеницима, *Службени гласник РС*, бр. 79/05, 81/05 – исправка, 83/05 – исправка, 64/07, 67/07 – исправка, 116/08, 104/09, 99/14.

Међутим, саме законске гаранције и могућност не значе и присуство синдиката, а посебно не и битну улогу остварену кроз репрезентативност синдиката и могућност утицаја на одлучивање. Да би дошли до податка о томе ко су репрезентативни синдикати у државној управи у Републици Србији, потребно је пратити информације о томе ко је потписао посебан колективни уговор за државне органе. Због тога ћемо се осврнути и на колективно преговарање у управи.

На основу првог посебног колективног уговора за државне органе, који је важио од доношења Закона о државним службеницима 2005. године, а то је Посебан колективни уговор за државне органе из 2008. године,³⁰ потписали су га испред Владе Републике Србије ресорни министар за државну управу, а као представници синдиката потпис су ставили представници два синдиката, а то су Синдикат запослених у управи, правосуђу и друштвеним организацијама Србије и Синдикат запослених у правосудним органима Србије. Тренутно важећи Посебни колективни уговор за државне органе из 2015. године потписали су такође министар надлежан за државу управу, а као репрезентативни синдикати за територију Републике Србије, три синдиката и то: Синдикат управе Републике Србије, Синдикат запослених у правосудним органима Републике Србије и Синдикат организација правосудних органа Србије. Полазећи од поделе власти на законодавну, извршну и судску, као и да државна управа и државни службеници припадају извршној грани власти, можемо рећи да синдикати који у називу садрже одређење да су за правосуђе, а и основани су са идејом да делују у правосудним органима, нису одговарајући представници државне управе. Посебно не у смислу органа извршне власти: министарства, управа у саставу министарстава и посебних организација. Такође, Синдикат управе Србије који је потписник последњег колективног уговора, односно Синдикат запослених у управи, правосуђу и друштвеним организацијама, је један исти синдикат. Тај синдикат је у међувремену само променио назив и има истог потписника и на ранијим посебним колективним уговорима, као и на тренутно важећем посебном колективном уговору. Дакле, наведени Синдикат управе Србије као потписник колективног уговора требало би да буде и репрезентативни синдикат у државној управи за територију Републике Србије, међутим на интернет презентацији овог синдиката³¹ као представници Републичког одбора Синдиката уп-

30) Објављен је у *Службеном гласнику РС* 95/08, па затим продужен на још три године и то је објављено у броју 86/11, и поново продужен на три године што је објављено у броју 95/13.

31) Извор: Синдикат управе Србије, Internet, http://www.sind-upr.rs/republicki_odbor.html, 14/08/18.

раве, дакле највиши представници, у мандатном периоду од 2015. до 2020. године се углавном наводе службеници локалних самоуправа, а када је у питању државна управа појављују се само два органа државне управе, са свега три представника од 44 наведених. Наводе се представници Републичког геодетског завода и Управе за заједничке послове републичких органа из чега можемо закључити да је учешће представника државних службеника из органа управе у овом синдикату који је потписник колективног уговора као репрезентативан, занемарљиво мали. Имајући у виду да се у синдикатима одлучује већином гласова, онда можемо закључити да је у овом синдикату, у његовом најзначајнијем телу, државна управа са три гласа државних службеника у позицији да тешко може битно да одлучује.

Поставља се питање зашто у Републичком одбору Синдиката управе Србије већину чине представници органа локалне самоуправе, а има јако мало представника државних службеника? Који је мотив и једних и других да (не) учествују у раду врховних органа Синдиката управе Србије? Одговор на то питање нам најбоље даје Статут Синдиката управе Србије из 2016. године, који прописује у члану 31. да Републички одбор Синдиката чине представници окружних одбора, дакле организован је на територијалном принципу, а како су државни службеници у министарствима и посебним организацијама смештени по правилу у главном граду, овакво организовање им није погодно и тешко могу да дођу до изражаја. Међутим, поред тог формалног разлога, разлог за наведено је свакако и бројчана предност представника органа локалне самоуправе у самом Синдикату управе Србије, а којој територијални принцип организовања погодује.

Чињеница је да се формална могућност за организовање синдиката ретко доводи у питање, посебно у државној управи, али сложени односи унутар синдиката често доводе до парадоксалне ситуације да на крају синдикати више штите интересе послодавца.³²

6. ПРИСУСТВО И ДЕЛОВАЊЕ СИНДИКАТА У ОРГАНИМА ДРЖАВНЕ УПРАВЕ

У овом раду смо истраживали и анализирали укупно присуство синдикалних организација у органима државне управе, у министарствима и посебним организацијама, а на основу података директно добијених од органа. Као технике прикупљања подата-

32) Погледати: Урош Шуваковић, „Транзиција и модернизација“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 03/2013, стр. 69.

ка коришћени су интервју и анкетирање, а као инструмент је коришћен анкетни лист. Истраживање је извршено са стањем у 2017. години, и обухватило је 16 министарстава и 10 посебних организација, а према Закону о министарствима из 2014. године.

Приликом анализе синдикалне делатности у државној управи Републике Србије, дошли смо до сазнања да синдикати нису присутни у следећим министарствима: Министарству финансија, Министарству привреде, Министарству пољопривреде и заштите животне средине, Министарству грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарству рударства и енергетике, Министарству трговине, туризма и телекомуникација, Министарству правде, Министарству државне управе и локалне самоуправе, Министарству просвете, науке и технолошког развоја, Министарству здравља, Министарству омладине и спорта и Министарству културе и информисања.

Из Министарства одбране смо добили информацију да у оквиру овог органа државне управе делује 12 синдиката. Међутим, имајући у виду да ово министарство у свом саставу садржи Војску Србије, већина наведених синдиката заправо делује у Војсци Србије, али и у самом министарству, поред војске. Синдикати који постоје у оквиру Министарства одбране су следећи: Асоцијација слободних и независних синдиката припадника Војске Србије која има 1.562 регистрована члана, затим Удружени синдикати Србије „Слога“ – Војномедицинске академије који имају 466 регистрованих чланова, затим Удружени синдикати Србије „Слога“ Министарства одбране у Шапцу који имају 50 регистрованих чланова, затим Грански синдикат управе, правосуђа, одбране и полиције „Независност“ – Војска Србије у Нишу, који којих има 470 чланова, затим Синдикат „Независност“ Министарство одбране, Управа за односе са јавношћу, који има 30 чланова, затим Синдикат „Независност“ Војска Србије касарна „Васа Чарапић“ Београд, који има пет чланова, затим синдикат „Независност“ Војска Србије у Врању који има непознат број чланова, затим синдикат „Независност“ Војска Србије у Јакову који има непознати број чланова, затим Војни синдикат Војске Србије који има око 7.000 регистрованих чланова и једини је репрезентативан синдикат од наведених, затим Синдикат ваздухопловних техничара Војске Србије који има 300 регистрованих чланова, затим Синдикат војске Србије који има 350 регистрованих чланова, на крају и Синдикат одбране Србије са непознатим бројем чланова.

У Министарству спољних послова постоји један синдикат, а то је Синдикат дипломата.

У Министарству рада постоје два репрезентативна синдика-

та и то су Синдикат Министарства рада запошљавања и социјалне политике „Слога“ и Синдикат Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

У Министарству унутрашњих послова делују два репрезентативна синдиката, Независни синдикат полиције и Полицијски синдикат Србије. Већ из назива ових синдиката је приметан акценат на полицијским службеницима, а не државним.

Што се тиче синдикалног деловања у посебним организацијама, синдиката нема у Републичком секретаријату за законодавство, Републичкој дирекцији за робне резерве, у Републичком хидрометеоролошком заводу, Републичкој дирекцији за имовину, Центру за разминирање, Заводу за социјално осигурање и Републичком секретаријату за јавне политике.

У Републичком заводу за статистику постоји један синдикат, а то је Организација синдиката запослених у Републичком заводу за статистику, која је део Синдиката државне управе.

У Републичком геодетском заводу је утврђена репрезентативност за три синдикалне организације, а то су Синдикат запослених Републичког геодетског завода, Јединствена организација синдиката Републичког геодетског завода и Синдикат „Независност“.

У Заводу за интелектуалну својину постоји и делује Синдикална организација службеника завода за интелектуалну својину.

Од анализираних органа, у чак 19 нема пријављених синдикалних организација, а у свега седам државних органа су регистроване синдикалне организације.

Као један од индикатора присутности синдиката у јавном сектору је постојање и појавни облици синдикалне борбе, а посебно штрајкови као најзапаженији облик за заштиту радничких права. Анализирајући штрајкове, опет се долази до закључка да је синдикално присуство у јавном сектору у ширем смислу велико, али да то није случај у државној управи. Запослени у јавним службама су штрајковали због ниских зарада, због избегавања потписивања или непоштовања колективних уговора, за боље услове рада и мање распоне у примањима и то пре свега су штрајковали запослени у образовању од основних школа до универзитета. Претежно су штрајковали за веће зараде и бољи материјали положај. Штрајковали су и запослени у здравству, најчешће су штрајковали разједињено медицинске сестре, лекари и помоћно особље, пре свега тражећи веће плате.³³

Синдикати су активно водили штрајкове у јавним предузећима, због бројних проблема, пре свега због процеса реструктури-

33) Упореди: Нада Новаковић, „Штрајкови, синдикати и приватизација у Србији“, нав. дело, стр. 37.

рања, отказа, виших зарада и бољих услова рада.³⁴ Када говоримо о штрајковима у државној управи, ту запажено место имају штрајкови у Републичком геодетском заводу који су се пре свега односили на захтеве за више зараде, али и на најављивано смањење броја запослених.

7. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Након разматрања и анализе синдикалног присуства и организовања у државној управи у Републици Србији, постављају се бар два битна питања.

Прво питање, односи се на разлику која постоји између министарстава када је у питању постојање или непостојање синдиката или њихов број, односно зашто нека министарства имају, а нека немају синдикате, зашто нека министарства имају много синдиката, а нека мало. Шта су разлози за ту разлику?

Пажљивијом анализом државних органа у којима је присутно синдикално организовање, можемо закључити да су синдикати првенствено присутни у већим државним органима са више стотина запослених, тако да Министарство унутрашњих послова има 42.817 радних места, Министарство спољних послова 976 радних места, Министарство рада има 504 радна места, а у Министарству одбране тај број је 1.656 радних места. У министарствима где има више синдиката има и више запослених, тако да што је већи број запослених то је и погоднија средина за развој већег броја синдиката. У оним министарствима где нема синдиката, број запослених се креће око 100, те можемо рећи да се ради о малим органима и да као такви нису погодни за развој синдикалног организовања. Иста ситуација је и када се ради о посебним организацијама, па тако у Републичком заводу за статистику имамо 455 радних места, у Републичком геодетском заводу 2.150, а Завод за интелектуалну својину је једини изузетак од овог правила који има 90 радних места и присутан је један синдикат. Међутим, све остале посебне организације које немају регистроване синдикате, имају око 100 запослених или мање.³⁵ Тај мањи број запослених ограничава простор синдикатима као масовним организацијама запослених за деловање и отвара простор за борбу за положај запослених кроз директно преговарање са пословодством.

34) Исто.

35) Извор: Одлука о максималном броју запослених на неодређено време у систему државних органа, систему јавних служби, систему АП Војводине и систему локалне самоуправе за 2017. годину, *Службени гласник РС*, бр. 61/17, 82/17, 92/17, 111/17, 14/18, 45/18.

Друго питање, односи се на место и значај синдиката у државној управи и њихову улогу у социјалном дијалогу, да ли имају битног утицаја на положај запослених државних службеника у управи?

На основу свега наведеног, можемо закључити, да без обзира на значај синдиката и битну и велику улогу коју они имају у друштву, у државној управи они нису успели да заузму значајније место, те су првенствено формално присутни али без кључне улоге у социјалном дијалогу којом би значајније утицали на положај запослених у већини државних органа.

ЛИТЕРАТУРА

- Балтић Александар, *Основи радног права Југославије и основи проблема социологије рада*, Савремена администрација, Београд, 1967.
- Богићевић Миликић Биљана, *Менаџмент људских ресурса*, Центар за истраживачку делатност Економски факултет, Београд, 2017.
- Вујаклија Милан, *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд 1985.
- Јовичин Мирослав, *Синдикати кроз историју: историја синдиката у капитализму до Другог светског рата*, Синдикална организација радника покрајинских органа и служби АПВ и Управа за заједничке послове покрајинских органа, Нови Сад, 2010.
- Маринковић Дарко и сарадници, *Енциклопедија индустријских односа*, Службени гласник, Београд, 2015.
- Милосављевић Александар, Терзић Предраг, „Политичка функција синдиката: Теоријске основе и практична димензија“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 02/2017, стр. 193-208.
- Новаковић Нада, „Штрајкови, синдикати и приватизација у Србији“, *Социолошки преглед*, Српско социолошко друштво, Београд, 2013, бр. 1, стр. 23-52.
- Орлић Ранко, *Кадровски менаџмент*, Зоран Дамњановић и синови, Београд 2005.
- Пернат Лесјак Сташа, *Упознајте синдикате приручник за младе*, Савез слободних синдиката Словеније, Љубљана, 2010.
- Суботић Драган, „Српски социјалиста др Живко Топаловић (1886-1972)“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 03/2009, стр. 271-300.
- Чакардић Анкица, „Минимална држава и неолибералне стратегије капитализма“, у зборнику: *Криза, одговори, левица*, (приредили: Ана Веселиновић, Милош Јаџић, Душан Маљковић), Rosa Luxemburg Stiftung, Београд, 2013, стр. 159-178.
- Шуваковић Урош, „Транзиција и модернизација“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 03/2013, стр. 57-75.

ПРОПИСИ

- Закон о државним службеницима, *Службени гласник РС*, бр. 79/05, 81/05 – исправка, 83/05 – исправка, 64/07, 67/07 – исправка, 116/08, 104/09, 99/14.
- Закон о раду, *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 - УС.
- Одлука о максималном броју запослених на неодређено време у систему државних органа, систему јавних служби, систему АП Војводине и систему локалне самоуправе за 2017. годину, *Службени гласник РС*, бр. 61/17, 82/17, 92/17, 111/17, 14/18, 45/18.
- Посебан колективни уговора за државне органе, *Службени гласник РС*, 95/08, 86/11 и 95/13.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

- Министарство за рад и социјалну политику Републике Македоније, Internet, www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/register_sindikati.ods, 14/08/2018.
- Министарство рада, породице, социјална питања и једнаке могућности Словеније, Internet, http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/socialno_partnerstvo/seznam_reprezentativnih_sindikатов/, 14/08/2018.
- Министарство рада и социјалног старања Црне Горе, Internet, <https://www.mrs.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx>, 14/08/2018.
- Савез самосталних синдиката БиХ, Internet, <http://www.sssbih.com/>, 14/08/2018.
- Синдикат управе Србије, Internet, http://www.sind-upr.rs/republicki_odbor.html, 14/08/2018.
- Наташа Латковић, „У Србији око 26.000 синдиката: борба за права радника уносан посао“, *Блиц*, Internet, <https://www.blic.rs/vesti/tema-dana/u-srbiji-oko-26000-sindikata-borba-za-prava-radnika-unosan-posao/fp6wl9z>, 14/08/2018.

Ivica Lazovic

**ARE THERE A TRADE UNIONS AMONG CIVIL
SERVANTS: ANALYSIS OF THE PRESENCE OF
UNIONIZATION IN STATE ADMINISTRATION IN SERBIA**

Resume

The paper analyzes the presence of trade union organizations among civil servants in the state administration in the Republic of Serbia. The employees are organized in different ways in the administration, but the role and significance of trade union organization is

very important for all democratic societies. There is a brief overview of the development of trade unionism and, in particular, the development of trade unionism on the territory of Serbia. This development was dynamic and in line with global trends, but with many specifics especially in the post-World War II period and after building of real socialism. Starting from the common political and legal past, the paper analyzes the role and significance of trade unions in the countries of the former SFR Yugoslavia. An overview is made of the legal framework that determines trade union organization and operation in the Republic of Serbia, primarily through working legislation in terms of defining basic concepts. A part of the paper examines and analyzes the presence of trade unions in the state administration of the Republic of Serbia i.e. in ministries, special organizations and government services. It also analyzes the place and role of representative trade unions in terms of collective bargaining and their share in making specific collective agreements that apply to civil servants in ministries, special organizations and government services. In addition to analyzing regulations and achieving the presence and role of trade unions, the work is based on research on the presence of trade unions in the state administration. There is one trade union in the Ministry of Foreign Affairs, there are two trade unions in the Ministry of Labor, 12 trade unions in the Ministry of Defense, one trade union in the Republic Institute of Statistics, three trade unions in the Republic Geodetic Authority, one trade union in the Intellectual Property Office. Of the analyzed bodies, 19 do not have trade unions and only 7 state bodies have registered trade unions. After considering and analyzing trade union organization in the state administration in the Republic of Serbia, we can conclude that, regardless of the significance of the trade unions and important role they have in the society, they failed to take place that belongs to them in the state administration, they are only formally present and they are far from an important role in social dialogue.

Keywords: trade union, state administration, ministries, collective agreements, Republic of Serbia

* Овај рад је примљен 19. јула 2018. године, а прихваћен на састанку Редакције 13. септембра 2018. године.